

#### یاد استاد

#### شهناز همنواز

**ولپ‌الله کاووسی**  
عضو هیات‌علمی  
بنیاد دایره‌المعارف اسلامی



● مشهورترین تکنواز ایرانی تار که دست‌کم از ۵۰سال پیش عنوان استاد، به حق، همراه نامش بوده است. غالباً او را به هنر تکنوازی‌اش می‌شناسند و همه شنوندگان موسیقی ایرانی به فراخور درک و ذوقشان از سساز او سرمست می‌شوند. نزدیک به ۷۰سال در موسیقی ایرانی حضوری ناپ‌داشته و حضورش معنی ناب موسیقی ایرانی که نه، خود موسیقی ایرانی بوده است. یا نه! این هم نه! موسیقی ایرانی معنی‌اش را از او گرفته‌است. نزدیک به ۷۰سال همراه با صلابت همه زعیمان موسیقی ایرانی بوده و همراهی‌اش همواره مایه مباهات همراهانش، در هر پایه و مرتبه‌ای، گشته است، که شهناز در کنار هر‌که بوده، آن هر‌که را ممنون او و مفتخر کرده است. هیچ‌کس گفت‌وگوی مفصلی با او نکرده و از او نشنیده و نخوانده است؛ هیچ‌کس هم سخن چندی از او نگفته است. هیچ خرده‌ای بر سلوک هنری یا طرز نوازندگی او نگرفته است، که گوهر دردانه و دژ بی‌عیب مجالی برای خرده‌گیری به جا نمی‌نهد. درباره او هر چه هست، یکسر ستایش و تحسین است، که هیچ‌کس را در وصف او یاری چیزی جز این نبوده است.

به گمانم آنچه درباره اسادی او ناگفته مانده، توانایی وصف‌ناپذیرش در همنوازی و همراهی با سساز دیگران است. هنرمندی که به هنگام تکنوازی سنگ را به سماع درمی‌آورد، به هنگام همراهی با ساز دیگری، چنان خود را مقید و محدود می‌کند که هر که صدای سازش را نشناسد، گمان می‌کند نوازنده‌ای متوسط زخمه بر تار می‌زند. اگر به آثار بازمانده از همنوازی او با دیگر هنرمندان، به ویژه نوازندگان ویولن، گوش فرا دهیم، هیچ نشانی از آن تک‌سوار میدان تکنوازی نمی‌بینیم. در اینگونه آثار، استاد تار عرصه را برای درخشش رفیق و همراهش می‌گشاید و خود، با دوری از هر‌گونه خودنمایی، در حاشیه می‌ایستد و به پشتیبان تمام‌عبار هنرنمایی همنوازش بدل می‌شود. برای درک دوباره این نکته، همنوازی‌های استاد را بسا نوازندگان گله‌ا، به ویژه در مجموعه برنامه‌های تکنواز، از نو بشنوید. از این بین، آثار مشترکش با وارثان‌استاد پیرویز باحتفی و تا حدی استاد همایون خرم، شاخص‌تر و گویاترند. او در این همنوازی‌ها مهارتش را در تکنوازی به کناری می‌نهد و گاه با نواختن جملاتی کوتاه و گاه با زدن تک‌مضرابهایی سنجیده و بجا، تاثیر لطافت و ظرافت جملات نوازنده همراهش را دودچنان می‌کند و باید دانست که این خود گویای مهارتی از نوع دیگر است؛ مهارتی که لازمه درونی‌اش خویشستن‌داری و تواضعی برخاسته از آرامش ذاتی است و ضرورت بیرونی‌اش ذوق پالوده‌موسیقایی و شناخت عمیق ظرافت‌های همنوازی. از سوی دیگر، وسعت نظر این هنرمند را باید در خاطر آورد که به‌رغم جایگاه والایش در هنر، خود را به هیچ قالب خاصی از موسیقی ایرانی محدود نکرد و در طرف تنگ هیچ تعصبی محبوس نماند. طیف همکاران او در آواز از خواننده مرععی چون سسیدجلال تاج تا خوانندگان مناخری چون ایرج بسطامی و علیرضا افتخاری را در بر می‌گیرد و گستره نوازندگان همراه او از ویولن‌نواز پرشوری چون اسدالله ملک تا موسیقیدان منضبطی چون فرامرز پایور را شامل می‌شود.

اکنون که او رفته، جای آن دارد که مشی و مرام هنری‌اش را از همه جهات، چه هنر و چه رفتار و رویکرد، از نو و به دقت واکاوی کنیم؛ و این کار بیش از هرکس، راهگشای نوازندگان نوپای تار است که در این سال‌ها سبک و سیاق هنرمندان نسل پیش، به ویژه استادان شهناز و شریف، را منسوخ و از مد افتاده می‌دانند و آمال و الگوی خود را تنها در شیوه یکی، دو نوازنده مناخیر، به ویژه استاد حسین علیزاده می‌جویند و آن را حد تقلید و تکرار مکرر تنزل می‌دهند. مرتبه بلند استاد جلیل شهناز در موسیقی ایران به آشکارگی آفتاب است و چشمه آموختن از او پیوسته جاری است.

#### پیشنهاد روز

#### کارتون‌های مطبوعاتی «آروین» در گالری آتیین

● مجموعه‌ای از ۴۰ کارتون مطبوعاتی و تصویرسازی‌های آروین با عنوان «بزرگ‌خاورمیانه» در گالری آتیین برای دومین سال پیاپی در این گالری به نمایش گذاشته می‌شود. در این نمایشگاه آثاری که در سال‌های ۹۱ و ۹۲ منتشر شده‌اند و همگی دیجیتالی هستند، روی دیوار می‌رود و از هر اثر سه ادیشن برای فروش آرایه می‌شود. به گفته او این آثار لزوماً سیاسی و خبری نیستند بلکه ویژگی‌های بصری و تصویرگری نیز در آنها وجود دارد. او درباره نامگذاری نمایشگاه گفت: «اثری دارم که در آن ایران مانند مادر خاورمیانه نشان داده شده است و چون آثار دیگری هم با محوریت ایران، خلیج‌فارس و مسایل ملی دارم، نام «بزرگ خاورمیانه» را برای نمایشگاه انتخاب کردم»

نمایشگاه «بزرگ خاورمیانه» از ۳۱ خرداد تا ۱۱ تیر در گالری آتیین واقع در خیابان ولیعصر، پایین‌تر از چهارراه پارک‌وی، کوچه تورج، کوچه خاکراد، پلاک ۴۲ برگزار می‌شود.

#### رای باز

## امید؛ مهره برنده بازی زندگی



غلامحسین نامی

امید، تنها مهره برنده در بازی زندگی است. آنگاه که از سر تردید و ناامیدی به فرصت‌هایی که می‌توانست راهی به سوی رهایی بگشاید و مرهمی شود بر درد ما، نثار آگاهانه «نه» گفتیم و دست آخر این شد که می‌بینیم، خوشبختانه اما تاریخ آموزگار خوبی است و گاه در سربزنگاه‌های تاریخی اسنادانه ره می‌نماید. این‌بار مردم هوشمند ما و به‌ویژه جوانان غیور و خودساخته و پراورزی جامعه که دل در گرو سرزمین، تاریخ،

فرهنگ و هویت خویش دارند، آگاهانه و با عزمی راسخ، آموزه‌های تاریخ را به گوش جان شنیدند و با هم‌سویی و همدلی دلسوختگان و عاشقان ایران، بر همه تردیدها و تفسیرهای کج‌اندیشه خط بطلان کشیدند و شور و نشاطی که امروز جامعه را، با وجود همه سختی‌ها و ازهم‌گسیختگی‌های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و اخلاقی، فراگرفته و چنانچه هوشمندان در پرتو خرد جمعی هدایت شود، می‌تواند به یک نیروی توانمند پایدار، در جهت مطالبات و خواست‌های همه‌جانبه به‌ویژه فرهنگی و هنری جامعه و رویارویی با عوامل فرهنگ‌ستیز تبدیل شود. می‌توان امیدوارانه به بازیابی ارزش‌های فرهنگی و هنری و فراهم‌شدن امکانات رشد و باروری آنها در جامعه، امید بست.

موسیقی‌مان تنهاست، تنها‌تر از همیشه... درست همان وقتی که پدر می‌خواست و می‌خواهد... بیشتر از همیشه. مگر نه اینکه پدر است که تا سایه‌اش، نفسش هست همه‌چیز هست و وقتی نیست شیزرها آرام‌آرام از هم می‌پاشند. یک‌یک می‌روند این بزرگان، پدران، این صاحبان موسیقی و جایشان پرنشندی... خالی همچنان... اما شهناز... چیز دیگری بود. جناب جلیل شهناز که سال‌ها بود لقب استاد

در صورت موافقت شورایعالی انقلاب فرهنگی صورت می‌گیرد

# انتقال «ممیزی» از وزارت ارشاد به «اتحادیه ناشران»

**سحر آزاد:** «اگر قرار است تغییری در ضوابط نشر و دستگاه‌های رسیدگی‌کننده باشد، ابتدا باید اعضای شورایعالی انقلاب فرهنگی در این مورد نظر دهند اما آنچه باعث ناراضی‌تنی شده، این است که همین ضوابط نشری که توسط شورایعالی انقلاب فرهنگی نیز مصوب شده، اجرایی نشده است.»

اینجا بخشی از صحبت‌های محمود آموزگار، دبیر اتحادیه ناشران و کتابفروشان در گفت‌وگو با «شرق» است که درباره واکنش این اتحادیه نسبت به پیشنهاد مشاور رئیس‌جمهور سخن گفت.

علی زارعی نجفداری، مشاور رئیس‌جمهور و مدیرعامل موسسه انتشارات علمی و فرهنگی ۲۵ خرداد از آرایه پیشنهادی مبنی بر اینکه روند صدور مجوز نشر در کشور صحیح نیست و نیازی وجود ندارد دولت این مسوولیت را برعهده بگیرد، خبر داد و به مهر گفت که برای تغییر این روند، بحث‌هایی جدی با شخصیت‌های تاثیرگذار فرهنگی و برخی اعضای شورایعالی انقلاب فرهنگی انجام شده است.

او با بیان اینکه این طرح مورد استقبال قرار گرفته است، گفت: «این پیشنهاد را در مجامع مختلف به دولت داده‌ام که روند صدور مجوز انتشار کتاب را به دست اتحادیه ناشران بدهیم. البته در کنار آن باید ضوابطی را هم فراهم و چهارچوبی حاکمیتی نیز برای آن مشخص کنیم. یعنی دولت باید چهارچوبی را در زمینه ممیزی کتاب ایجاد و به اتحادیه‌های نشر ابلاغ کند تا آنها مسوولیت خوب یا بد بودن محتوای کتاب را خودشان برعهده بگیرند و البته دولت هم باید نظارت کند ولی تاکید دارم نباید وارد فرآیند ممیزی شود.»

هرچند مشاور رئیس‌جمهور اظهار امیدواری کرده است جابه‌جایی ممیزی در همین دولت اتفاق بیفتد اما جدا از اینکه دولت قفسدر زمان دارد تا این مورد را اجرایی کند، باید به روند قانونی‌شدن انتقال ممیزی هم توجه کرد. روند ممیزی کتاب درحال حاضر از سوی

#### مضرب

## خداوندگار تار



کیهان کلهر

که در این دوره بسیار ارزان هم شده) برایش کسر بود، چیز دیگری بود. جناب شهناز در مرتبه‌ای که فقط خاص خودش بود قرار داشت و دارد. مرتبه‌ای که خودش با استعداد و کار و خلاقیت و ذوق سرشار، آن را به وجود آورده بود. مرتبه بالای تار، جای شهناز. مال اوست آنجا... خداوندگار تار؛ نخواستنه و ندانسته معلم موسیقی همه‌مان بود گرچه به ظاهر شاگردی نداشت. از فواصل و جمله‌بندی گرفته تا ذوق‌وحال و صدچیز دیگر، معیار بود. مرجع‌مان بود... نوای تارش موسیقی خلوت موسیقیدانان بود. امشب حالی به سه‌گاه و ابوعطا و شور و دشتی هم نمانده، دلشان برای استاد جلیل شهناز تنگ خواهد شد که هیچ‌گاه کسی از او خوشتر نخواستشان.

#### زخمه

پیام تسلیت محمدرضا شجریان به مناسبت درگذشت استاد جلیل شهناز

#### در دیار عشق



محمدرضا شجریان

● برگ زرین زیبایی‌اقرین دفتر تاریخ هنر به‌جاودانگی پیوست. خداوندگار تار، استاد جلیل شهناز، آن یگانه دوران که نوای جانبخش سازش همواره سازگاری زمان با دل‌ها بود، آهنگ سفر کرد. این‌بار سازش به‌جا ماند اما کاروان دل‌ها را به‌یادگار خاطره‌ها با خود برد و نواهای برخاسته از دلش را به نشانه دل‌های عاشق به‌جا گذاشت. همیشه دوستش دارم کوچک‌ترین خوشه‌چین گلستان هنرش.

#### زیر آسمان فیروزهای

#### همکاری جهانگیر کوثری و علی رفیعی در یک فیلم

● **شرق:** علی رفیعی و جهانگیر کوثری که این روزها به ترتیب با کارگردانی نمایش «یرما» و تهیه‌کنندگی «مرغ باران» در تئاتر فعالیت می‌کنند، قرار است در یک فیلم سینمایی همکاری کنند. جهانگیر کوثری که بیشتر به‌عنوان تهیه‌کننده سینما شناخته می‌شود و این روزها بسا تهیه‌کنندگی نمایش «مرغ باران» اثر پری صابری در تئاتر هم حضور پیدا کرده است، از ساخت فیلمی با عنوان «سالتو» خبر داده که علی رفیعی کارگردانی آن را انجام خواهد داد. البته رفیعی هم این روزها نمایش «یرما» را روی صحنه برده و به همین دلیل قرار است بعد از اتمام زمان نمایش، مقدمات پیش‌تولید فیلم آغاز شود. کوثری به هنر آنانین گفته است سالتو به تازگی از وزارت ارشاد پروانه ساخت گرفته و به زودی پیش‌تولید آن شروع می‌شود.

#### توضیح

● روز گذشته در صفحه ۹ روزنامه یادداشتی از جواد طوسی منتقد شناخته شده سینما در مورد فیلم‌های مسعود کیمیایی با عنوان «غمخوار قهرمان خاکستری» منتشر شد که ادامه این مطلب قرار بود در صفحه ۱۱ منتشر شود که به دلیل اشکال فنی، ادامه از قلم افتاد. با پوزش از آقای طوسی و خوانندگان محترم ادامه این مطلب در ذیل منتشر می‌شود.

#### غمخوار قهرمانان خاکستری

#### جواد طوسی

● روشنفکران ضدفرדگرا معتقدند «بدا به حال جامعه‌ای که نیاز به قهرمان داشته باشد». اما مسعود کیمیایی این توانایی هنرمندانه را دارد که ما را با شزاری از آثارش ملزم کند که بگوییم «بدا به حال سینمایی که قهرمان نداشته باشد». او این پایمردی را همراه با تعهد اجتماعی از «قیصر» تا «جرم» همچنان حفظ کرده است؛ بدون اینکه بخواهد ادا دریاورد یا تصویری ذهنی و خیالی از قهرمان ارائه دهد. اتفاقا در نگرش واقع‌بینانه و رئالیسم اجتماعی موردنظر کیمیایی می‌بینیم که قهرمان کلاسیکش (قیصر، سید و قدرت) همیای شرایط دگرگون‌شده اجتماعی و سیاسی، تصویری خاکستری و موقعیتی آسیب‌پذیر پیدا کرده که نشانه‌های عینی‌اش را در رضای «دندان مار» و «رد پای گرگ»، سلطان، رضا معروفی (احکم) و رضا سرچشمه «جرم» می‌توان شاهد بود. اگر موضع راقم این سطور در طول ۲۷ سال نسبت به سینما و آثار کیمیایی (قطع نظر از چند فیلم او مثل تجارت، فریاد، سربازهای جمعه و رییس) بیشتر جانبدارانه بوده است، دلایلش را در حدیث نفس صادقانه او با خود و مخاطبانش باید جست‌وجو کرد. این هجرانی و تعلق خاطر به مثابه نوعی تکلیف و ادای دین به فیلمسازی است که سینما را خوب می‌شناسد و نکاهی مردم‌شناسانه و عدالت‌خواهانه دارد. هیچکس مثل مسعود کیمیایی پای قهرمانانش نایب‌ناده و برای‌شان غمخواری نکرده است. او با قهرمانانش روحیه می‌گیرد و فصل طاقت را دوره می‌کند و به حیات خود ادامه می‌دهد.

#### سرخط

**شرق:** پیکر استاد جلیل شهناز ، امروز ساعت ۹ صبح پس از تشییع مقابل تالار وحدت در قطعه هنرمندان بهشت زهرا به خاک سپرده خواهد شد.

**شرق:** لوک بسون، کارگردان مشهور فرانسوی علاوه بر اسکارلت جوهانسون را برای بازی در فیلم «لوسی» که جدیدترین فیلمش است، مورگان فرینن را برای بازی در نقش اصلی این فیلم برگزیده‌است.

**مهر:** آلیس مونرو نویسنده کانادایی که برنده دو جایزه گیلر است و قبلاً جایزه برلیوم را نیز دریافت کرده، برای مجموعه داستان کوتاه «زندگی عزیز، یکبار دیگر این جایزه را از آن خود کرد.



طرح جهانجی

## «مهمانی شام» در آسمان لندن



بود. این موضوع، البته به امنیت این ۹۰ متر پایانی کمک خواهد کرد.

«پیتر ریس» مدیر ارشد برنامه‌ریزی شهرداری لندن هم این طرح را بسیار مبدعانه و متفاوت قلمداد کرده و از عنوان این ساختمان نیز استقبال

#### تقدیم اجرای تئاترها به تیم‌ملی فوتبال و استاد شهناز



شرق: روز سه‌شنبه به دنبال راهیایی تیم‌ملی فوتبال ایران به مسابقات جام‌جهانی ۲۰۱۴ برزیل، روز شادی مردم ولیعصر و باغ هنر مملو از مردمی بود که این شادی را با هم جشن می‌گرفتند، در صحنه‌ها نیز بازیگران و عوامل گروه در این شادی شریک شدند و اجرایشان را به تیم‌ملی تقدیم کردند. یکی از این نمایش‌ها «شام با دوستان» به کارگردانی آیدا کیخایی با بازی نیکی کریمی، بهناز جعفری، امیررضا دلآوری و احمد ساعتچیان بود که ایسن روزها در سالن شماره یک تماشاخانه ایرانشهر اجرا می‌شود. «اینجا کجاست؟» نوشته نغمه تمینی و با کارگردانی

شیوا مسعودی، نیز در اقدامی مشابه، اجرای شامگاه ۲۸ خرداد را به تیم‌ملی تقدیم کردند. ریمارامین‌فر تنها بازیگر این نمایش پس از پایان اجرا به جوانان تیم‌ملی ایران این پیروزی بزرگ را تبریک گفت و از آنان بابت همت‌شان تشکر

کرد و اجرا را به بهانه کسب این افتخار ملی به آنان تقدیم کرد؛ اما در کنار این دو تئاتر، نمایش مرد بالشی به کارگردانی مشترک محمد یعقوبی و آیدا کیخایی، با بازی پیام دهکردی، احمد مهران‌فر، نوید محمدراده و علی سربای اجرای خود را به روح و خاطره استاد جلیل شهناز اهدا کردند که روز دوشنبه درگذشت.